

„Krisztusért és az ő ellenségei ellen”

A Maigret grófok adománylevele 1687-ből

A Budavár visszafoglalásának háromszázadik évfordulója alkalmából megjelent, az ostrom kulcsfontosságú dokumentumait közrebocsátó gyűjteményes kötet előszavában az ostromlók hadrendjére vonatkozó adatok (többek között a hadvezetésben résztvevők neveinek) közlésekor joggal említi meg Szakály Ferenc, hogy a hadrendről és a résztvevő magasrangú tisztokról a kutatók rendelkezésére álló információs anyag még korántsem tekinthető teljesnek, hiszen „... az általunk közölt forrásokban is felbukkannak olyan tábornokok – mint pl. a több helyen is emlegetett, rejtélyes Maigret tábornok – akiket nem tudunk benne elhelyezni.”¹ Ez a megállapítás nyilvánvalóan önmagában véve is további kutatásokra is ösztönöz.

Jelen írásunk célja, hogy egy, a franciaországi kutatásaink során birtokunkba került forrás segítségével megpróbáljunk valamelyest hozzájárulni a „Maigret-rejtély” eloszlatásához, s ezáltal a Budavár ostromában résztvevő fontos személyiségek szerepének és életének jobb megismeréséhez. E szerint François-Guillaume de Maigret gróf, *főstrázsamester és gyalogezredbéli ezredes* Lotharingiai Károly vezérkarában szolgált a budai hadjárat idején, és az ostromló sereg katonái közül a *legeslegelső*k között hágott föl a „*kisebbik és a nagyobbik bástya közötti*” falra, s tartotta meg magát, egységével együtt, sikerrel a védővonal ezen pontján, mely a vár bevétele szempontjából döntő fontosságúnak bizonyult.

Az eddig itthon gyakorlatilag ismeretlen dokumentum² tehát, melyet az alábbiakban bocsátunk közre, a legszorosabban kötődik Budavár 1686-os visszavételéhez, és azon túl, ami a tényleges rendeltetése, a vár visszavételének, az ostrom utolsó napjának egy igen érdekes és fontos epizódját világítja meg, tehát a kutatók számára elsősorban hadtörténeti és kapcsolattörténeti jelentőséggel bír.³

¹ *Buda visszafoglalásának emlékezete 1686.* Összeállította Szakály Ferenc. Bp., 1986. (a továbbiakban: Szakály) 15.

² Az eredeti dokumentum ismeretében végzett levéltári kontroll alapján sikerült megállapítani, hogy az adománylevél szövegének fogalmazványa megmaradt az Országos Levéltár 17. századi anyagában a magyar kancellária iratai között a szöveg kiadására azonban – ismereteink szerint – eddig nem került sor. Magyar Kancelláriai Levéltár. Királyi Könyvek, A 57, 19. kötet. 5. (Vissy Zsuzsa szíves közlése, melyért ezúton mondunk köszönetet.)

³ Rövid írásunk nem kíván kitérni a közlendő forrás részletes elemzésére. Szeretnénk azonban a publikálással felhívni a figyelmet ennek az érdekes dokumentumnak a létezésére, néhány támpontot adni a keletkezés hátteréhez, és utalunk a témával kapcsolatos legfontosabb irodalomra. A Budavár visszafoglalásával kapcsolatos kiterjedt szakirodalomból tájékoztatóként az alábbiakat emeljük ki: mindenkéül az önmagában is kulcsfontosságú, Szakály Ferenc összeállításában fent említett dokumentumgyűjtemény, mely „rövid szakirodalmi tájékoztatót” is ad. Szakály 22-23. A korabeli forrásanyag első alapos összefoglalását adja *Buda és Pest 1686. évi visszafoglalásának egykorú irodalma. 1683-1718.* A Fővárosi Nyilvános Könyvtár Budapesti Gyűjteményének Bibliográfiai Munkálatai III. Bp., 1935. Ma is nélkülözhetetlen alapos feldolgozás Károlyi Árpád: *Buda és Pest visszavétele 1686-ban.* Bp., 1886., és annak Wellmann Imre által a 250. évforduló alkalmából átdolgozott kiadása, Bp., 1936. Fontos és változatos dokumen-

Egy olyan *adománylevélről* van itt szó, melyet I. Lipót császár és magyar király (1657–1705) adott ki François-Guillaume de Maigret (1647–1707) burgundiai nemes számára, annak a kivételes hősiességnek az elismeréseként, melyet a kedvezményezett, mint az ostromló sereg egyik magasrangú tisztje, Budavár bevételénél tanúsított, s amelyben *széleskörű* kiváltságokkal *birodalmi grófi címet* adományoz a várívó ezredesnek.

Az eredeti szöveg, melynek fordítását közöljük, a Maigret grófok családi levéltárában található.⁴ Ez a családi levéltár kétségtelenül kitűnik a dokumentáció gondozottságával és folyamatosságával, mely egyértelműen kifejezésre juttatja a Maigret család ragaszkodását ahhoz, hogy tagjainak tevékenysége, az általuk elért címek, tisztségek és sikerek feledésbe ne merüljenek, és bármikor bizonyíthatóak legyenek.⁵

A Maigret-család a hajdani (akkor még jogilag a Német-Római Birodalomhoz tartozó) Burgund grófság (a mai Burgundia Rhône-folyótól Keletre eső része, azaz Franche-Comté) területéről, Dôle környékéről származott, és a rendelkezésre álló adatok alapján történetük a 14. század elejétől (1307) kezdve követhető nyomon, amikor is először említenek egy bizonyos Guyot de Maigret nevű fegyvernököt ("escuyer"), és ekkor írják le először a későbbiekben majd a grófi címer egyik alapelemként is szereplő *családi címerüket*.⁶

tumanyagot, leveleket tartalmaz a *Buda ostroma, 1686*. Magyar levestár. Válogatta Péter Katalin, fordította Péter Katalin és Teke Zsuzsa Bp., 1986. A legfontosabb feldolgozások közül az alábbiakat emeljük ki: ifj. Barta János: *Budavár visszavétele*. Bp., 1985. (a továbbiakban: ifj. Barta); *Magyarország története 1536-1686*. Főszerkesztő Pach Zsigmond Pál. Bp., 1985. III/2. (összefoglaló bibliográfiával) 1622-1628, 1871-1876.; R. Várkonyi Ágnes: *Buda visszavívása 1686*. Bp., 1984.; A nemzetközi viszhangra és viszonyrendszerre lásd Buda expugnata 1686 – Europa et Hungaria 1688-1718. *A török kiűzésének európai levéltári forrásai*. I-II. Szerkesztette Varga János. Bp., 1986.; Fraknoi Vilmos: *XI. Ince pápa és Magyarország felszabadítása a török uralom alól*. Bp., 1886.; Benda Kálmán: *A törökök német újságírodalma*. Bp., 1942.; Köpeczi Béla: „*Magyarország a Kereszténység ellensége*”. *A Thököly-felkelés az európai közvéleményben*. Bp., 1976.; *Lotharingiai Károly hadinaplója Buda visszafoglalásáról, 1686*. Bilingvis kiadás. Szerkesztette Kun József, a bevezető tanulmányt írta Nagy László, a szöveget sajtó alá rendezte, fordította, a szójegyzéket és a mutatókat készítette Mollay Károly. Bp., 1986. (a továbbiakban: Lotharingiai) Igen érdekes információkat tartalmaz az a magyarul eddig kiadatlan hadinapló, melynek szerzője Michèle d'Aste (az egyéb szövegek többségében d'Asti): *Il Diario dell'assedio e liberazione du Buda del 1686 del barone romano Michèle d'Aste, a cura di Ernesto Piacentini*. Roma – Budapest, 1991.

⁴ Ezúton fejezzük ki köszönetünket Jean-Louis de Maigret gróf úrnak, aki volt szíves rendelkezésünkre bocsátani a családi levéltár teljes dokumentumanyagát, és értékes tanácsaival illetve pontosításával nagyban segítette munkánkat. Hasonlóképpen köszönetet mondunk Yves de Maigret gróf úrnak, valamint Branko Vuillemin úrnak, aki felhívta figyelmünket a dokumentumok létezésére, megszervezte a lehetőséget a Maigret-család archívumának tanulmányozására és segítette az anyag kiadásának előkészítését.

⁵ A családi archívum dokumentációjából kivonatolt adatokat közöl De Magny, L.: *Archives de la noblesse. Recueil de Généalogies de maisons nobles de la Franc*. III. Paris, 1894. 17-51. (a továbbiakban: De Magny) A teljes dokumentáció a Maigret-család archívumában található, melyet hagyományosan a „család feje” (*chef de famille*) őriz. (a továbbiakban: Archives Maigret)

⁶ A címer rajzát közli *Archives de la noblesse et du Collège Héraldique de la France*. (a továbbiakban: ANCH) III. 1896. p. 2.

Több hűbértokuk is volt Burgundiában, és a szóbeli hagyomány szerint a család kiemelkedésének kezdete a 12. századra, valószínűleg VII. Lajos (1137-1180), vagy II. Fülöp Ágost (1180–1222) korára tehető, annak ellenére, hogy írásos dokumentumok az 1307 előtti időkből nem állnak rendelkezésre. A család több tagja Chavanne (Haute-Saône) templomában nyugszik, a helység környékén a Maigre-k számos birtokkal rendelkeznek. Történetüket legrészletesebben először egy 1669-es „összeírás” dolgozza fel: ennek a Thionville-ben elrendelt összeírásnak a célja a burgund nemesség számbavétele és regisztrálása volt. Ekkor a Maigret és Neau *grófi címe* mellett a Stockhem *bárája*, valamint a Chavanne, Raveling, Ragny és Pinodiére *ura* címeket viselték, s a család különböző tagjai a történelem során Burgundiában, Németalföldön, Ausztriában és Lotharingiában telepedtek meg.⁷

Úgy tűnik, hogy a család történetébe sorsdöntő eseményként vonult be egy bizonyos Charles-Antoine de Maigret „*szerencsétlen kimenetelű párba*”, akinek ellenfele halála miatt rá váró büntetés okán el kellett hagynia Burgundiát, és aki végül Limburg hercegségben telepedett meg. A változás egyben azt is jelentette, hogy történetük ettől az időszaktól kezdve mind erőteljesebben kapcsolódott a Birodalom – pontosabban a *birodalmi hadsereg* – történetéhez. Ennek volt köszönhető, hogy III. Jean de Maigret *a birodalmi hadsereg főtisztje lett*, és Rudolf császártól 1587-ben elnyerte a Maigret grófi címet. (Ennek a címnek a François-Guillaume de Maigret számára kiadott *megerősítést* megtaláljuk a Lipót-féle adománylevélben is.)

A Maigret család férfitagjainak katonai karrierje ettől kezdődően töretlenül ívelt felfelé; számos új címhez és birtokhoz jutottak, és a hadseregben – ezzel összefüggésben is – rendre további előmenetelre volt alkalmuk.

A 17. század utolsó évtizedeiben a család története ismét döntő fordulatot vett: V. Jean de Maigret két házassága *két fiági* örökösödési vonulatot eredményezett, s ráadásul az a helyzet állott elő, hogy az *ifjabbik ág*, elsősorban François-Guillaume de Maigret kivételes vezérsége és a katonai pályán elért sikerei következtében dicsőséget dicsőségre halmozott, míg az idősebbik ág nálánál sokkal békésebb és szokványosabb – következképp csillogástól mentesebb – életet élt.⁸

Mindenestre François-Guillaume nemcsak sikeres, de becsvágyó ember is volt, aki rendkívüli helytállása elismeréseként a Lipóttól kapott adománylevélben *saját maga és minden örököse* számára, *visszamenőleg* kérte – és kaphatta is meg – a családot illető korábbi címek – így a Rudolf császár által adományozott Maigret grófja-cím – megerősítését.⁹ A Lotharingiai Károly környezetéhez tartozó Maigret gróf katonai karrierjét pontosan vázolja fel az adománylevél szövege.

A Lipót által aláírt adománylevél mellett még számos további dokumentumot őriz a családi levéltár, így például egy François-Guillaume de Maigret gróf budai vezérségét igazoló – és az adománylevél szövegével teljes összhangban lévő – *spanyol nyelvű* iratot, melyet V. Lotharingiai Károly herceg, a szövetséges csapatok főpa-

⁷ ANCH III. 2-16.

⁸ A család történetének alakulását ebben az időszakban (Jean-Louis de Maigret véleménye szerint némi – itt nem részletezhető – pontatlansággal) bemutatja De Magny 17-51.

⁹ A latin szöveg első, francia nyelvű kiadását lásd De Magny, „Pièces justificatifs”, 17-22., az eredetije Archives Maigret.

rancsnoka állított ki számára 1687 májusában. Ugyanakkor viszont – legalábbis Lotharingiai Károly hadinaplójának az olvasásakor – némi meglepetéssel tapasztalhatjuk, hogy Maigret grófról a szöveg egyáltalán nem tesz említést, amikor azokról beszél, akik a vár megrohanásában kiemelkedő szerepet játszottak, hiszen csak annyit jegyez meg, hogy „*Spinola márki elesett, Michèle d'Asti halálos sebet kapott*”, majd megemlíti, hogy egy bizonyos (közelebről nem azonosított) „*major Magni(?)*” megsebesült, „*de kötésekkel visszatért*” a harcolókhoz.¹⁰ Nem találjuk meg Maigret gróf nevét Michèle d'Aste naplójában sem, s mindennek talán az is oka lehetett, hogy François-Guillaume nem mindig a leginkább figyelem központjában lévő várostromnál vitézkedett, hanem a védők segítségére küldött felmentő török sereggel hadakozott.¹¹

Annak ellenére, hogy a források jó részében Maigret gróf hadi tevékenységére pontos¹² utalást nem nagyon találunk, a François-Guillaume számára kiadott, és fentebb már idézett spanyol nyelvű ajánlásból mégis egyértelműen megtudhatjuk, hogy a gróf – rangja és katonai beosztása szerint is – Károly herceg egyik alvezére volt, és az alábbiakban publikált dokumentum igencsak valószínűvé teszi, hogy Maigret gróf (aki egyébként a Lotharingiai-házzal a későbbiekben is igen szoros kapcsolatban maradt) meglehetősen fontos szereplője lehetett az eseményeknek, ráadásul a vár ostromának döntő rohamában minden bizonnyal kulcsszerep jutott neki: az adománylevél indoklásának François-Guillaume gróf Budán szerzett érdemeire vonatkozó része egy igen pontos, rendkívül részletes, plasztikus, s szinte „puskapor- és vérszagú” leírást ad, mely tökéletesen illeszkedik a döntő roham más források és feldolgozások által ránk hagyományozott információihoz.¹³

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy a magunk részéről egyetértünk ifj. Barta János azon okfejtésével, mely szerint a *várfalon első* vitézsége nagymértékben a *kollektív* hősiesség része, s ez a dicsőség nem mindig köthető egy adott személy nevéhez. Tekintettel azonban arra, hogy a csatában, vagy a várfalon „*első*”, az *egyéni hősök* azonosításának a hadtörténetben hagyománya, kultusza és a budai vár ostromával összefüggésben is kiterjedt *irodalma* van, úgy érezzük, hogy az adománylevél

¹⁰ De Magny 23-29., az eredeti spanyol nyelvű iratra és fordítására lásd Archives Maigret. Vö. továbbá Lotharingiai 208-214. Lotharingiai Károly hadinaplójában két Magni szerepel, az egyik máshonnan is ismert, a másik teljesen ismeretlen, személyére ez az *egyetlen* utalás. A spanyol szöveg a szeptember második ostrom taglalása mellett – az adománylevélhez hasonlóan – kitér arra a hősiességre is, melyet Maigret gróf a Buda török helyőrségének fölmentésére érkező nagyvezér seregeivel szembeni helytállásakor tanúsított.

¹¹ D'Aste báró naplója a szerző tragikus sorsa következtében nem folytatódhatott, így olyan információkat sem tartalmazhat, melyek áttekintést vagy értékelést adnának az utolsó napok eseményeiről.

¹² Így például Zenarolla prépost hadinaplójából megtudjuk, hogy Skóciából érkezett „*Kerry urat, Milord Orbein öccsét*” július 19-én „*Maigret gróf mellett*” érte a halálos lövés. Hadinapló avagy Buda visszafoglalása ... Összeállította Don Giovanni Paolo Zenarolla, a székesfehérvári Szent Miklós templom prépostja. Szakály 125.

¹³ A vita eldöntéséhez számos megkerülhetetlen részletet kellett tisztázni. Többek között meg kellett határozni, hogy az erősen rommá lőtt vár *mely részének* elfoglalása adhatott jogot az elsőségre. Úgy tűnik, hogy a hadtörténet kutatói egyetértenek abban, hogy ebből a szempontból a *nagy és a kisebbik bástya közötti várfal*, a „*cortina*” *elfoglalása és megtartása* volt az utolsó, mindent elsőprő ostrom döntő fontosságú momentuma. Erre a problémára lásd többek között ifj. Barta 196-205.

szövegének kiadásakor, különösen a sorsdöntő roham végső fázisának leírása alapján, fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy a már eddig is jelentékeny számú hős és vitéz katoná mellé (akik mind maguknak vindikálták, vagy akiknek a történészek a rendelkezésre álló források alapján „megadták” ezt a dicsőséget) valószínűleg egy újabb nevet kell felsorakoztatnunk: az összevetésből talán még az is kiderül, hogy valójában a François-Guillaume de Maigret-re vonatkozó adatok pontosságát és hitelessége meghaladja azokat a forrásokat, amelyek a *valószínű első* többségére vonatkozóan eddig a kutatók rendelkezésére álltak.¹⁴

Az adománylevelén és a Szakály Ferenc által is említett sporadikus (szisztematikusan még össze nem gyűjtött) adatokon kívül nincs más információnk François-Guillaume magyarországi tevékenységéről. Adnak viszont némi további pontosítást azok a dokumentumok, amelyeket a bécsi *Staatsarchiv* (*Kriegsarchiv*) őrzött meg, és amelyeknek a további tanulmányozása lehetővé tehetné „*Franz-Wilhelm de Maigret*” karrierje Magyarországhoz kapcsolódó részének alaposabb elemzését is.¹⁵

François-Guillaume de Maigret utódai azonban szoros kapcsolatban maradtak a Habsburg-Lotharingiai-házzal, viselték, őrizték, bírták – és ha arra *lehetőség* kínálkozott, vagy a *szükség* úgy kívánta – *megerősítették* címeiket, amint azt tette François-Servais-Joseph de Maigret, aki Mária Terézia császárnétól, magyar királynőtől 1756-ban nyerte el az újabb megerősítést.¹⁶

François-Guillaume de Maigret katonai karrierje gyakorlatilag Buda alatt ért véget. Noha idősnek még nem számíthatott, hiszen Buda visszafoglalásakor még csak 39 esztendő volt, kora és a Budánál szerzett maradandó sebesülései együttesen már mind kevésbé tették őt alkalmassá arra, hogy az európai hadszíntereken tovább küzdjön.¹⁷ Brüsszelben halt meg az 1706-os esztendőt követően.¹⁸ Házasságából, melyet 1674-ben kötött, egyetlen korán elhalt fiúgyermek (halálakor mindössze 10

¹⁴ Az „első” problematikájára lásd ifj. Barta 215-220.; Némethy Lajos: *Kik voltak az első Budavárban*. Századok, 1886. 580-589. A különböző adatok alapján számba veszik mindazokat, akikről az írásos dokumentumok, vagy a szóbeli hagyomány alapján arra lehet következtetni, hogy *első* voltak Budavár 1686-os ostromakor. Az általuk szóba hozott személyek – a három magyar, Eörményesi Fiáth János, Ramocsaházy Endre és Petneházy Dávid, a bajor Martin Günther Pechmann, az itáliai Michèle d’Aste – elsőségét alátámasztó, illetve valószínűsítő források között mindenképpen figyelembe veendő a François-Guillaume de Maigret számára kiadott adománylevelét, melynek bizonyító ereje akár meg is haladhatja (de legalábbis eléri) a többiek elsőségét igazoló dokumentumokét.

¹⁵ Maigret grófra vonatkozó adatokat (az 1685 és az 1687 közötti időszakra, ugyanis a későbbiekre Bécsből nincs adatunk) eddigi kutatásaink szerint a bécsi Kriegsarchivban az alábbi számú dokumentumok tartalmazzák: K.G. No 1243/A. E. No. 4400, és az ugyanott található 1685/2333, valamint az 1687/21157 jelzésű dokumentumok. Az 1930-as években készített *Staatsarchiv* (*Kriegsarchiv*) pecsétekkel ellátott kézírásos dokumentum-másolatok (és német nyelvű olvasatok) kigyűjtve a családi levéltárban is megtalálhatók. Archives Maigret.

¹⁶ De Magny 41-45., az erdetsi a családi archívumban található, lásd Archives Maigret.

¹⁷ A családi archívum őriz olyan dokumentumokat, melyek szerint François-Guillaume – sikertelenül – ajánlotta fel szolgálatait többek között V. Fülöp spanyol uralkodónak, a bajor választónak és XIV. Lajos francia királynak. Archives Maigret.

¹⁸ De Magny 57., tévesen adja meg François-Guillaume halálának dátumát, melyet 1690-re tesz. Valójában Maigret gróf 1706-ban még annyira aktívnak érezte magát, hogy ekkor ajánlotta fel (igaz, sikertelenül) szolgálatait XIV. Lajosnak. Archives Maigret.

éves volt) és egy leánya született. Utolsó egyenes ági leszármazottja, Louis de Maigret, 1793-ban halt meg, s a családjára vonatkozó gondosan megőrzött dokumentumokat özvegye 1804-ben átadta az „idősebb ág” képviselőinek.¹⁹

Maigret gróf a budai várostrom után (tudomásunk szerint) többé nem tért vissza Magyarországra, és a családi levéltár nem tartalmaz információkat arról, hogy utódai ismét kapcsolatba kerültek volna az országgal, leszámítva azt a levélváltást, mely a Buda visszafoglalásának 200. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésre hívta meg a grófi család képviselőit Budára. Ez a látogatás azonban nem valósult meg. Így tehát a Maigret-család története mindössze egyetlen alkalommal fonódott össze Magyarország történetével, ez az egyetlen alkalom azonban olyan pillanatban következett be, mely mind a család, mind pedig az ország szempontjából *sorsdöntő* jelentőségű volt.²⁰

A fentiek ismeretében úgy érezzük, hogy a dokumentum, amelyet itt publikálunk, hozzá tud járulni az események és a csatában részt vett személyiségek jobb megismeréséhez, s gazdagítja a magyar-francia kapcsolatokról meglévő, illetve az Európa keleti részén a Kereszténység védelmében és általában a törökellenes harcokban (az 1396-os nikápolyi ütközettől számítva) immár évszázados hagyományokkal bíró *burgund* nemességgel kapcsolatos ismereteinket, akiknek harci kedvét a katonai előmenetel kivételes lehetősége, a mesés hadizsákmány reménye és a Buda visszavívását előkészítő és kísérő, Európa-szerte felfokozott, s önkéntesek tömegét Magyarországra sodró hangulat csak tovább izzíthatta.²¹

A latin nyelvű adománylevél az 1687. április 23-i dátumot viseli, I. Lipót császár aláírásával és sértetlen viaszpecsétjével van ellátva (a vörös színű viaszpecsétet fehér viasz fogja körül, s az egész egy bezárható arany pecséttartó dobozban helyezkedik el, mely két aranyzsinóron függ az adománylevélről). A szép, barokk díszítésű, élénk

¹⁹ De Magny 58.

²⁰ A bicentenáriumi ünnepekre vonatkozó meghívás és a hozzá kapcsolódó levelezés (mely Gerlóczy Károly Budapest polgármestere és a Maigret-család akkori feje, Gaston de Maigret között zajlott), és az ünnepekre meghívói ugyancsak megtalálhatók a családi levéltárban. A kézzel írott meghívás dátuma 1896. augusztus 25., mely az 1896. szeptember elsején kezdődő ünnepekre szól. A meghívásnak eleget tenni nyilvánvaló képtelenség volt, a háromszázadik évfordulóra pedig F.-G. Maigret gróf budavári vitézkedése már teljességgel feledésbe merült. Archives Maigret.

²¹ Burgundiában a burgundiai nemesség körében az „önálló” (a hercegséget, a grófságot és a németalföldi területeket magába foglaló) Burgund állam bukását (1477) követően is különösen élénken élt még évszázadokon keresztül ez a „missziós tudat”, mely a 14. század végén született. A nikápolyi hadjáratra és a középkori Burgundia keleti politikájára lásd Atiya, A. Z.: *The Crusade of Nicopolis*. London, 1934.; Rázsó Gyula: *A zsigmondkori Magyarország és a török veszély (1393-1437)*. Hadtörténelmi Közlemények, 1973. 403-444., Nikápolyra vonatkozó része 415-425.; Burgundiának az európai politikai rendszerbe való beilleszkedésére Csernus Sándor: *A nemzetközi kapcsolatok rendszerének átalakulása Nyugat-Európában a 15. sz. elején*. Acta Universitatis Szegediensis, Sectio Historica LXXVI. Szeged, 1983.; A francia elbeszélő források közül a legobjektivebb és legrészletesebb Pintoin krónikája, a *Chronique du Religieux de Saint-Denis*, kiadva Bellaquet, M. L. Paris, 1842. II. 485-510.; A későbbiekre és a burgund kereszties „misszió” születésére Lacaze, Y.: *Politique „médiérranéenne” et projet de croisade chez Philippe le Bon: de la chute de Byzance à la victoire chrétienne de Belgrade (mai 1453-juillet 1456)*. Annales de Bourgogne. n. 161-162. Dijon, 1969. I-II. 5-42.

színekkel megrajzolt címeres levél igen jó állapotban van, és egy vörös bársony tartóban maradt meg. A doboz tetején a császári pecsétnek egy mívés vésete található, az alábbi felirattal: „LEOPOLDVS D.(ei) G.(gratiae). EL.(ectus) RO.(manorum) IMP.(erator) SEMP.(er) GER.(maniae) HVNG.(ariae) BOH.(emiae).z. REX. ARCHID.(ux). AVST.(riae) DUX. BVRG.(undiae).z. COM.(es) TYR.(olás)”

Figyelemre méltó (s ezt maga a dokumentum szövege is pontosítja), hogy ez a bizonyos császári pecsét az a pecsét, „melyet a császár, mint magyar király használ”, s az is feltűnhet, hogy a megadományozott személy érdemeinek történelmi bemutatása korántsem idegen a kedvezményezettek érdemeit részletekbe menően, szinte történetírói lendülettel leíró középkori magyar okleveles hagyománytól sem.²² A dokumentum valódiságát is igazolni hívatott nevek és címek a korabeli magyar főnemességnek a hivatalos iratokban is gyakran szereplő tagjait idézik: ez a dokumentum tehát, melyből (tekintettel a rendkívüli idők rendkívüli követelményeire és lehetőségeire, több hasonló is született),²³ és amelynek aláírója ezúttal Nyitra választott püspöke, Korompay Péter és a titkár Maholányi János, a korabeli magyar kancellária egyik érdekes produktuma.²⁴

Az adománylevélnek franciaországi használatra több mint egy évszázaddal a kiadását követően készült egy teljes és hiteles fordítása („Luxemburg hercegségben, Chigny grófságban” 1770. október 17-én), melyet a közelmúltban a „*Cahiers d'Études Hongroises*”-ban az adománylevél szereplő címer egyik változatával együtt publikáltunk.²⁵

(Az adománylevél fedőlapjának a felírata: „*Krisztusért és az ő ellenségei ellen*”.)

Lipót, az isteni kegyelem kedvezéséből kifolyólag a Rómaiak választott császára és Németalföld, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Ráma,

²² A gyakorlat kialakulására és sajátos, korai magyar hagyományaira lásd Mályusz Elemér: *Királyi kancellária és krónikatrás a középkori Magyarországon*. Irodalomtörténeti Füzetek 79. sz. Bp., 1973.; és *Középkori históriák oklevelekben (1002-1410)*. A szövegeket válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta: Kristó Gyula, Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 1. Szeged, 1992. 5-29. (Előszó).

²³ A koalíciós hadsereg sikereit követően Lipót császár több hasonló adománylevélben ismerte el a legkiválóbb katonák teljesítményét. Közülük megemlítjük itt az egyik legismertebb korabeli katonai személyiség, Bercsényi Miklós számára kiadott grófi címet adományozó dokumentumot (1689. június 21.). Kiadta Thaly Kálmán: *A Székési Gróf Bercsényi Család 1525-1835*. I-II. Bp., 1885. I. 339-345. A Maigret család házasság révén távoli rokonságban van a franciaországi karriert befutott Bercsényiekkel.

²⁴ Lásd Nagy Iván: *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. I-XII és pótlék kötet. Pest, 1857-1868. vonatkozó részei. Nevük gyakran szerepel Budavár ostromának fentebb már említett legismertebb forráskiadványaiban is.

²⁵ Vö. Csernus, Sándor: „*Pro Christo et contra inimicos ejus*”, Buda, 1686. *Cahiers d'Études Hongroises*. n. 7. Paris, 1996. A család birtokában lévő díszes, eredeti dokumentum Magyarországon először volt látható a Hadtörténeti Múzeumban, a vár visszavételének 310. évfordulója alkalmából rendezett emlékkiállításán, 1996. szeptember 2-án, melyen megjelent Armand-Ghislain és Yves de Maigret gróf is.

Szerbia, Halics, Lodoméria, Kunország és Bolgárország stb. királya, Ausztria főhercege, Burgundia, Brabant, Stájerország, Karintia, Krajna hercege, Morvaország grófja, Luxemburg, valamint Felső- és Alsó-Szilézia, Württemberg és Teck hercege, Svárország fejedelme, Habsburg, Tirol, Pfirt, Kyburg és Görz grófja, Elzász tartományi grófja, az Enns fölötti terület, Burgau, valamint Felső- és Alsó-Lausicz szent római birodalmi grófja, Szlavónia grófságának, Pordenone és Montesilvano ura, stb., Néked, szeretett hívrünknek, a nemzetes, tekintetes és nagyságos Vilmos Ferencnek, Maigret, Neau grófjának, Stockhem szabad bárójának, Limburg tartomány és hercegség örökös marsalljának, császári hadseregünk főtrázsamesterének és gyalogezred ezredesének, kívánunk üdvösséget és császári és királyi kegyelmünk irántad való folyamatos növekedését. Mivel előttünk nemcsak felettebb ismeretes, hanem mindörökké dicséretes is, amit a régi és nemes Maigret családból származott különböző hősök több mint három évszázada mi módon teljesítették a rómaiak egykori császárainak, Burgundia királyainak, hercegeinek, valamint a legfennségesebb ausztriai-házunknak hűséges és hősköz méltó szolgálataikat, melyeknek figyelembevételével az ő nevük és nemzetségük már ezeröttszáznyolcvanlétben a grófság örökös címével ékesített fel, amiképpen ezt Maigret-i János grófnak, legfennségesebb rokonunk, a spanyolok királya Limburg, tartománybéli főadásának, badeni városi tanácsosunknak, az ő nevét és minden jelvényeit viselő összes leszármazottáival együtt engedélyeztük, jóváhagytuk és megerősítettük a Szent Római Birodalom Maigret-i és Neau-i grófja, Stockhem szabad bárója és ura, Limburg tartomány és hercegség örökös marsallja címének, valamint azon megtiszteltetéseknek, kegyelmeknek, kiváltságoknak, engedélyeknek, szabadságoknak, előjogoknak, jogoknak és mentességeknek a most és mindörökké való használatát, az ezeknek való örvendezést és ezek élvezetét, melyeket a Szent Római Birodalom más grófjai és egyéb országaink és tartományaink ilyen címnek örvendező nemesi jog vagy régi szokása szerint, bármely helyen és földéken, úgy bíróságokon és a gyűléseken, mint azokon kívül, valamint fegyvereken, jelvényeken, komoly és játékként üzött csatákban, harcokban és küzdelmekben, lovagi lándzsjátékokon, tornákon, párbajokban, bajriadalokon és katonai gyakorlatokon és cselekményekben, továbbá pécseteken, takarókon, kárpitokon, szőnyegekben, gyűrűkön, zászlókon, pajszosokon, sátrakon, házakon és síremlékeken használtak, és amelyeknek örvendeztek, s amelyeket az örökkévaló időkben mindenkor használnak majd, és amelyeknek örvendezni fognak. Ám, Vilmos Ferenc, Maigret és Neau grófja, Stockhem szabad bárója, a Te érényeidet is felette dicsérték nekünk, nemes lelkületedet és valamennyi inádeked számára dicsérendő és enlkezetre méltó, igen jeles tetteidet, a te kiváltképpen nagy dicsőséggel együtt igen különlegesen jelentették nekünk, midőn az ezerhatszázötvenhatodik esztendőől fogva úgy Spanyol Belgiumban, Hollandiában, Burgundban, a Római Birodalomban, Ausztriában, mint Magyarországon, egészen Buda elfoglalásának a mostani időkzakaig tetteiddel, úgy a különböző közönséges csatákban és ütközetekben, mint sok városnak és erődítménynek az ostromában császári-királyi kegyelmünkre kivált méltóvá tettetted magadat; különösen midőn Utrecht, Dunkerque kikötő továbbá Bourclawelochem, Frisiven, Naarden és Wourden városok és erődítmények ostromában részt vettél és mint a velünk szövetséges Holland Allam Oráni fejedeleme testőrcsapatának századosa és mint gyalogezredbéli tábornok nyújtottál. Mindezekben túl Maastricht város, Charleroy város és Saint Omer város bevételében, valamint Faukemont erődítmény és Bonn város ostromában, továbbá a Seneffe-i kastély mellett és a Saint Denis, közönséges nevén Castian közelében vívott ütközetekben, valamint más támadásokban és hadmozdulatokban olyannyira

derekasan vették ki a részedet, hogy a részletes felvilágosítások szerint – melyeket azoktól a tábornokoktól kértünk meg, akik alatt szolgálatot teljesítettél, s amely felvilágosításokat ők mindennél kedvezőbben adtak meg nekünk – mindig teljesítetted szolgálati kötelezettségeidet, ami azután nyilvánvalóvá lett a Saint Gilles városának nyújtott felmentő segítségből is, ami miatt már korábban megkeresett Téged a Diefeldt nevű holland követ a Villa Ermosa-i herceg, Flandria és Burgundia általános kormányzója engedélyének következtében és Polimarchus fejedelem úrnak és Waldeck-nek a nevében, s a fentebb említett Waldeck fejedelem többi kiválasztottjai között voltál (miképpen ez eléggé nyilvánvaló az ő kijelentése szerint), s hogy ugyancsak alkalommal a Waldecki fejedelemnek segítségére legyél; aki is visszatérésed után a segítség fejében neked ígerte rokonunk, a spanyol király hadizászlai alatt az első megüresedő német ezredet; mivel azonban ő ennek megadásában meglehetősen késlekedett, végül a fentebb említett Oráni herceg gondoskodott számodra az ezredről Hollandia rendjeinek a nevében. Midőn pedig a keresztény fejedelmek között az 1684. esztendőben hársz évre megerősítést nyert a béke, – s miután erre Belgium redjeitől az engedélyt megkaptad – császári fenségünknek való engedelmeskedésre és szolgálatunkra bocsátottad magadat, ahol is Téged az 1685. esztendőben a császári hadseregek főtrázmesterei és ezredesi tisztével tüntettünk ki. Miközben ezen Neked adományozott tisztelet betöltötted, olyan nagy jártasságról és nemes lelkületről tettél tanúságot, hogy semmiképpen sem tagadható meg Tőled a valóságos hadvezér méltó címe. Miközben Magyarország fővárosának, Buda városnak dicsőséges ostroma idején a diadalban és a győzelemben korántsem csekély szerepet vívtál ki magadnak, minthogy megvetéssel néztél az ellenség mindenféle ellenállására, az ágyúk és bombavetők szüntelen lövéseivel szemben, puszkagolyók mordállyokból való kilövésével szemközt, robbanószerekkel teletömött kézzigránátok, kövek, löporral töltött zsákok, nyilak, szablyák, vaskaszák, csillag alakúra formált dárdacsúcsok kivetései ellenében, és végezetül mindazon mesterkedések, cselek és hadifogások ellenére, melyekre valaha is a kétségbeesetteket Mars kegyetlenül rábírní volt képes, azt a közfalat (cortina), amely a nagyobb és a kisebb védőbástya között emelkedett, rettenthetetlenül elfoglaltad, heves és kitartó erővel legyőzted, s miután elfoglaltad, nagy bátorsággal meg is tartottad azt. Ezen tetted, összes hadvezéreink és tisztjeink jelentése szerint egyike volt a legfigyelemreméltóbb és leglátványosabb haditetteknek, melyeket valaha is látni lehetett, avagy a jövőben látni lehet, s olyanmilyra dicséretre méltó is volt, hogy a város és a vár bevételében joggal és méltán Neked tulajdonítható a legnagyobb rész a győzelemben. Sem a város folytonos ostromában sem pedig a törökök Budára küldött felmentő seregének a feltartóztatásában nem szüntél részt venni, melyet minden módon keresztülhíttél, ahogyan csak képes voltál, törököket is öltél és efolott még kilenc, kardoktól és nyilaktól származó sebet is szeresztél, sőt, bal karodat megcsonkították és egész testedet nemes véreddel bíbor vörösre festették, egészen addig, míg nem – miután már nem jelentett akadályt az ottománok ereje és a nagyvezárnak teljes haderejével való jelenléte sem – a nemes keresztény vérmek Buda város és vár (mely nyolc heves ostromban mindig makacsul ellenállt) nagy erejű megpróbálásában és ostromában történt bőséges ontása után császári fegyvereink diadalmaskodtak, és Buda az 1686. esztendő szeptember 2-án a pogányok igájából – mely alatt az 1529. esztendőől fogva, mikor is Szulimán elbitorolta azt, keservesen nyögött – megszabadult és a mi császári és királyi fegyvereinknek vettetett alá. Mivel pedig császári és királyi felségünk fénye annál csillogóbban ragyog, minél különlegesebben nyernek méltó jutalmat azok az érdemesek, akik országaink és tekintélyünk megőrzésére nekünk szentelték életüket. Ebből

kifolyólag, mondott erényeid, összes ivadékaid számára dicséretes és igen jeles tetteid és számunkra háládatos cselekedeteid okán elhatároztuk, hogy Téged bőkezűségünk különleges zálogával fogunk felékesíteni. Tehát saját indíttatásunkból és biztos tudomásunkból, valamint eltökélt lélekkel, továbbá császári és királyi hatalmunk teljességéből Néked, FERENC VILMOSNAK, MAIGRET és NEAU gróffjának, Stockhem szabad bárójának, Limburg tartomány örökös marsalljának, hadseregünk főstrázsamesterének, gyalogezred-béli ezredesnek («...Exercitus Generali Vigiliarum Magistro, Legionis pedestris Colonello,» a francia változatban «General Major de nos Armées Impériales et Colonel d'un Regiment D'infanterie»), hitvesednek és korlátozás nélkül, a jövőben megszülető valamennyi ivadékoknak engedélyezzük, hogy használhatók, élvezhettek és örvendezhettek a bejegyzett szent római birodalmi grófok Maigret-i és Neau-i, Stockhem-i szabad bárói, Limburg tartománybéli örökös marsalli címének, és azt akarjuk, hogy címekben, előjogokban és kiváltságokban az 1587. esztendőől fogva ismerjenek el Benneteket, továbbá így megerősítjük és engedélyezzük, hogy ezeket és minden más tisztségeket, kiváltságokat, engedélyeket, szabadságokat, előjogokat, jogokat, mentességeket használhatók, és azoknak örvendezhettek, melyeket a Szent Római Birodalom és országaink, valamint tartományaink grófjai jog és régi szokás szerint bármely helyeken és földéken, mind bírósági eljárásokon és gyűléseken belül, mind azokon kívül használtak és melyeknek örvendeztek, melyeket használnak és melyeknek örvendeznek. Sőt, a Te nagylekűséged és nemes lelkületed, valamint az általad bemutatott hűséges szolgálatok örökkévaló jeléül és emlékezetére Neked és ivadékaidnak ugyanazon császári és királyi tekintélyünkknél fogva és hatalmunk teljességéből a Te címeredet illetve családi jevrényeidet az alábbiakkal bővítjük és megerősítjük, hogy együtt vagy külön-külön, mind az eddig szokásos, mind pedig az alábbiakban megnövelt formában tetszésed szerint használj és birtokolj.

A négy részre osztott katonai pajzsot, melyet két barbár férfi tart, akik »KRISZTUSÉRT ÉS AZ Ő ELLENSÉGEI ELLEN« latin nyelvű felirattal nyársat tartanak, és úgy van díszítve és alkalmazva, hogy balról a felső mezőben arany alapon fekete császári sas, az alsóban pedig ezüst alapon, mellső lábait ragadozásra előrenyújtó vörös oroszlán, végül jobbról a felső mezőben arany alapon fekete, mellső lábairval a fent írotthoz hasonlóan ragadozásra kész fekete oroszlán, végül az alsó mezőben vörös alapon ezüst kereszt; továbbá ezek között középpűt a Te szokásos nemzetségi címered. Ezekre a pajzsokra pedig arany korona illeszkedik. A pajzs mindkét oldalán pedig császári mádra, fehér és vörös szalagok illetve sallangok találhatók. Ezek fölött a Neau-i grófság címén fekete alapon arany félló, a Stockhem-i szabad báróság címén világoskék alapon hét arany csillag, a földék feletti mentességeknek jeléül. Mindenképpen mindezek jelen oklevelünk fejlapiján illetve kezdetén a festő keze és művészete által a sajátos színekkel, megfelelően lefestve látszódjának.

Elhatároztuk, és ezen császári és királyi rendeletünkkel elrendeljük, hogy Te, Ferenc Vilmos, Maigret és Neau grófja, Stockhem szabad bárója, valamint az összes, mindkét nemű, már megszületett és a jövőben születendő törvényes gyermekek, örökösöd, ivadékok és utódod a fentebb kinyilvánított címerjevrényeket az összes és minden egyes, tisztes és illő cselekedeteitekben, úgy a komolyan, mint a játékból folytatott gyakorlatokban és hadjáratokban, lovagi lándzsajátékokban illetve gyalogos és lovas lándzsás küzdelmekben, háborúkban, párbajokban, egyéni viadalokban és bárminémű, ember ember elleni vagy távolról vívott harcokban, továbbá katonai pajzsokon, hadizászlókon, zászlókon, címerpajzsokon, sátrakon, koporsókon, síremlékeken, emlékműveken, ékszereken, gyűrűkön,

nyakékeken, pecséteken, épületeken, falakon, ablakokon, ajtókon, boltzatokon, szőnyegeken és egyéb háztartási holmikon szabadon, békességgel és mindenféle zaklatás és akadályoztatás vagy ellenmondás nélkül bírhasd, horáhasd és viselhasd, és azokkal a körülmények szükségسرر urége és a Te akaratom ítélete szerint bármni módon a Szent Római Birodalom, valamint országaink és hatalmunk alá tartozó területek más grófjainak és szabad báróinak szokása szerint élhess, és képes légy ezt megtenni, valamint tehessék és képesek legyenek utódaid is, továbbá alkalmas légy és legyenek arra, hogy az összes kegyelmeket, szabadságokat, kivételeket, hűbéreket, kiváltságokat, bármiféle tárggyi, személyes és kevert jellegű kötelezettségektől és terhektől való mentességüket gyakorolhasd és elnyerhasd, s végül azokat az egyes jogokat – melyeket a többi általunk, vagy római császár illetve király elődeink által effajta ékességel kiűntetettek, és azok, akik hűbérnyerésre alkalmasak, vagy már el is nyertek, használhatnak, élveznek, és amelyeknek örvendeznek bármilyen szokás vagy jog alapján – használhasd anélkül, hogy bárkinek ezzel ellentétes cselekedete megakadályozhatna ebben. Sőt, mindezt megengedjük, megerősítjük, engedélyezzük, növeljük és kibővítjük jelen oklevelünk ereje által. Mely dolgot örök emlékezetre és örök erejére a jelen, titkos függő pecsétünkkel – melyet Magyarország királyaként használunk – megerősített, kiváltságos oklevelünket adományoztuk és engedélyeztük kegyesen Néked, Ferenc Vilmosnak, Maigret és Neau grófjának és összes, mindkét nemű örökösöidnek és ivadékaidnak.

Kelt kedvelt hívrünk, a tiszteendő Korompay Péter, nyitrai püspök és ugyanazon hely és megye örökös főispánja, tanácsosunk és gyakran emlegetett magyarországi udvarunk kancellárja keze által, az ausztriai Bécs városunkban, április havának huszonharmadik napján, az Úr ezerhatszáznyolcvanhetedik esztendejében, római uralkodásunknak huszonkilencedik, magyarországi stb. királyságunknak harminckettedik, a csehországinak pedig harmincegyedik évében. Midőn a Krisztusban főtiszteendő és tiszteletre méltó atyák és urak, Széchenyi György, az esztergomi érseki egyház, Borkovich Márton testvér, a kalocsai és bácsi kánonilag egyesült egyházak érsekei, Fenyessy György, az egri, a fentebb nevezett Borkovich Márton testvér, a zágrábi adminisztrátor, az említett Korompay Péter, a mondott nyitrai egyház választottja, Kolonich Lipót, a Szent Római Egyház bibornoka, a győri, Benkovich Agoston testvér, a váradi, Kada István, az erdélyi egyház választottja, Széchenyi Pál testvér, a veszprémi egyház választottja, Balogh Miklós, a váci, Dvornikovich Mihály, a csanádi egyház választottja, a pécsi püspökség üresedésben volt, Iány Ferenc, a szerémi egyház választottja, Kapuun Gottfrid, a samandriai, Péterffy András, a novai egyház választottja, Csikuliny Ferenc, a skopjei egyház választottja, Homonnai Drugeth Bálint gróf, a korbaviai egyház választottja, Haskó Jakab, a rozsnyói egyház választottja, Mikulicz Sándor, a tinnini egyház választottja, Radonay Mátyás, a skardonai egyház választottja, a zenggi és modrusi püspökségek széküresedésben valának, Plumbeus Miklós testvér, a boszniai egyházak püspökeiként Isten egyházait szerencsésen kormányozták; továbbá midőn a tekintetes és nagyságos urak, Galanthai Eszterházy Pál gróf, Fraknoi örökös gróf, a Mondott Magyarország nádora, Trakostyáni Draskovich Miklós királyi udvarunk bírása, Monyorókeréki Erdeödy Miklós gróf, a fentebb említett Dalmácia, Horvátország és Szlavónia országaink bánja, hasonlóképpen Monyorókeréki Erdeödy Imre gróf, tárnokmester, Zrini Adám lovászmester, az említett Monyorókeréki Erdeödy György gróf, főpalotamester, idősb Zichy István gróf ajtónállómester, Illyésnézi Illésnézi György gróf asztalnokmester, Battyáni Adám gróf pohárnokmester, Draskovich János gróf magyarországi udvarnokmesterünk és Erdeödy Pálffy János gróf, pozsonyi főispán, valamint

még igen sokan mások a sokat emlegetett Magyarországunk ispánságait és méltóságait viselik.

*Lipót
(saját kezűleg)*

*Korompay Péter
választott nyitrai püspök sk*

*Maholányi János
(saját kezűleg)*

(Az eredeti latin nyelvű szöveg a Maigret család levéltárában található. A hiteles francia fordítás, melyet a fenti magyar szöveg végleges változatának kialakításához is felhasználtunk, az 1770. október 17-i dátumot viseli. Az általunk közölt fordítás a Maigret Archívumban meglévő, ismeretlen eredetű magyar fordításra alapszódik. A fordítást az eredetivel egybevetette Géczy Lajos).

Bevezette és a jegyzeteket írta
Csernus Sándor